

Ioan Botezătorul, "mai mult decât un profet"

Data trecută, pornind de la textul din Evrei 1,1-3, am încercat să schițez imaginea lui Isus care rezultă din confruntarea cu profeții. Dar între timpul profeților și cel al lui Isus există o figură specială care este un punct de legătură între primii și al doilea: Ioan Botezătorul. În Noul Testament, nimic nu folosește mai bine pentru a scoate în lumină noutatea lui Cristos cum este confruntarea cu Ioan Botezătorul.

Tema împlinirii, a cotiturii epocale, iese în evidență clar din textele în care Isus însuși se exprimă cu privire la raportul său cu Precursorul. Astăzi cercetătorii recunosc că vorbele care se citesc în această privință în evangheliile nu sunt invenții sau adaptări apologetice ale comunității posteroare Paștelui, ci provin în substanță de la Isus istoric. Mai mult, unele dintre ele devin inexplicabile dacă sunt atribuite comunității creștine posteroare .

O reflecție despre Isus și Ioan Botezătorul este și modul cel mai bun pentru a ne pune în sintonie cu liturgia din Advent. De fapt, evangheliile din duminica a doua și a treia din Advent au în centru chiar figura și mesajul Precursorului. Există un progres în Advent: în prima săptămână glasul relevant este cel al profetului Isaia care-l vestește pe Mesia de departe; în săptămâna a doua și a treia glasul Botezătorului îl vestește pe Cristos prezent; în ultima săptămână profetul și Precursorul lasă locul pentru Mama care-l poartă în sân.

În această capelă îl avem în fața ochilor pe Precursor în două momente. Pe peretele lateral îl vedem în momentul în care-l botează pe Isus, aplecat spre el în semn de recunoaștere a superiorității sale; pe peretele din capăt, în atitudinea lui Deisis tipică iconografiei bizantine.

1. Marea cotitură

Textul cel mai complet în care Isus se exprimă cu privire la raportul său cu Ioan Botezătorul este textul evanghelic pe care liturgia ni-l propune pentru duminica viitoare la Liturghie. Ioan, din închisoare, îi trimite pe ucenicii săi să-l întrebe pe Isus: "Ești tu cel care trebuie să vină sau trebuie să așteptăm altul?" (Mt 11,2-6; Lc 7,19-23).

Predica lui Rabbi din Nazaret pe care el însuși îl botezase și-l prezentase Israelului i se pare lui Ioan că merge într-o direcție foarte diferită de cea fulgerătoare pe care el o aștepta. Mai mult decât judecata iminentă a lui Dumnezeu, el predică milostivirea prezentă, oferită tuturor, drepti și păcătoși.

Lucrul cel mai semnificativ din tot textul este elogiul pe care-l face Isus lui Ioan Botezătorul, după ce a răspuns la întrebarea lui: "Ce ați ieșit să vedeți? Un profet? Da, vă spun, chiar mai mult decât un profet [...] Adevăr vă spun, nu s-a ridicat, dintre cei născuți din femeie, unul mai mare decât Ioan Botezătorul. Însă cel mai mic din împărăția cerurilor este mai mare decât el. Din zilele lui Ioan Botezătorul și până acum, împărăția cerurilor este asaltată cu violență și cei violenți o iau prin forță. Căci toți profeții și Legea au profetit până la Ioan și, dacă vreți să admiteți, el este Ilie care trebuie să vină. Cine are urechi, să asculte!" (Mt 11,9-15).

Un lucru apare clar din aceste cuvinte: între misiunea lui Ioan Botezătorul și cea a lui Isus a avut loc ceva așa de decisiv încât constituie o despărțire între două epoci.

Centrul de gravitate al istoriei s-a mutat: lucrul cel mai important nu mai este într-un viitor mai mult sau mai puțin iminent, ci este "acum și aici", în împărăția care este deja activă în persoana lui Cristos. Între cele două predici a avut loc un salt de calitate: cel mai mic din noua ordine este mai mare decât cel mai mare din ordinea precedentă.

Această temă a împlinirii și a cotiturii epocale își are confirmare în multe alte contexte ale evangheliei. Este suficient să amintim câteva cuvinte ale lui Isus cum ar fi: "Iată aici unul mai mare decât Iona [...]. Iată aici unul mai mare decât Solomon" (Mt 12,41-42). "Fericiți sunt ochii voștri pentru că văd și urechile voastre pentru că aud! Adevăr vă spun: mulți profeți și drepți au dorit să vadă ceea ce vedeți și n-au văzut și să audă ce auziți și n-au auzit" (Mt 13,16-17). Toate așa-numitele "parabole ale împărăției" - să ne gândim la cea a comorii ascunse și a mărgăritarului prețios - exprimă, într-un mod de fiecare dată diferit și nou, aceeași idee de fond: cu Isus a început ora decisivă a istoriei, în fața lui se impune decizia de care depinde mântuirea.

Aceasta a fost constatarea care i-a făcut pe discipolii lui Bultmann să se despartă de maestru. Bultmann îl plasa pe Isus în iudaism, făcând din el o premisă a creștinismului, încă nu un creștin; în schimb atribuia marea cotitură credinței comunității post-pascale. Bornkamm și Conzelmann și-au dat seama de imposibilitatea acestei teze: cotitura "epocală" are loc deja în predica lui Isus. Ioan aparține "premiselor" și pregătirii, însă cu Isus suntem deja în timpul împlinirii.

În cartea sa *Isus din Nazaret*, Sfântul Părinte confirmă această cucerire a exegezei mai serioase și actualizate. El scrie: "Pentru a se ajunge la acel contrast radical, pentru a se recurge la acel gest extrem - încredințarea în mâinile romanilor - trebuie să se fi întâmplat sau să fi fost spus ceva dramatic. Elementul important și tulburător se plasează tocmai la început; Biserica de la începuturi a trebuit să recunoască aceasta numai lent în toată măreția sa, să-l înțeleagă puțin câte puțin, însoțind și pătrunzând amintirea cu reflecția [...]. Elementul mare, nou și excitant provine chiar de la Isus; în credința și în viața comunității el este dezvăluit, dar nu creat. Mai mult, "comunitatea" nici nu s-ar fi format și nu ar fi supraviețuit, dacă nu ar fi fost precedată de o realitate extraordinară".

În teologia lui Luca este clar că Isus ocupă "centrul timpului". Cu venirea sa el a împărțit istoria în două părți, creând un "înainte" și un "după" absolute. Astăzi devine practică obișnuită, în special în presa laică, aceea ce a abandonat modul tradițional de a data evenimentele "înainte de Cristos" sau "după Cristos" (ante Christum natum și post Christum natum), în favoarea formulei mai neutre "înaintea erei noastre" și "era noastră". Este o alegere motivată de dorința de a nu violenta sensibilitatea popoarelor de alte religii care folosesc cronologia creștină; în acest sens trebuie respectată, dar pentru creștini rămâne indiscutabil rolul "discriminant" al venirii lui Cristos pentru istoria religioasă a omenirii.

2. El vă va boteza în Duh Sfânt

Acum, ca întotdeauna, pornim de la certitudinea exegetică și teologică scoasă în evidență pentru a ajunge la ziua de azi a vieții noastre.

Confruntarea dintre Ioan Botezătorul și Isus se cristalizează în Noul Testament în confruntarea dintre botezul cu apă și botezul cu Duh Sfânt. "Eu v-am botezat cu apă, dar el vă va boteza cu Duhul Sfânt" (Mc 1,8; Mt 3,11; Lc 3,16). "Eu nu-l cunoșteam - spune Botezătorul în evanghelia după Ioan -, însă cel care m-a trimis să botez cu apă, el mi-a

zis: Acela deasupra căruia vei vedea Duhul coborând și rămânând peste el, el este cel care botează în Duhul Sfânt" (In 1,33). Și Petru, în casa lui Corneliu: "Atunci mi-am adus aminte de cuvântul Domnului, care a spus: Ioan a botezat cu apă, dar voi veți boteza cu Duhul Sfânt" (Fap 11,16).

Ce înseamnă că Isus este cel care botează în Duhul Sfânt? Expresia nu folosește numai pentru a deosebi botezul lui Isus de cel al lui Ioan; folosește pentru a distinge întreaga persoană și operă a lui Cristos de cele ale Precursorului. Cu alte cuvinte, în toată opera sa Isus este cel care botează în Duhul Sfânt. A boteza are aici o semnificație metaforică; înseamnă a inunda, a învălui din toate părțile, așa cum face apa cu corpurile scufundate în ea.

Isus "botează în Duhul Sfânt" în sensul că primește și-l dă pe Duhul "fără măsură" (cf. In 3,34), că "revarsă" Duhul său (Fap 2,33) asupra întregii omeniri răscumpărate. Expresia se referă mai mult la evenimentul Rusaliilor decât la sacramentul botezului. "Ioan a boteza cu apă, dar voi veți fi botezați cu Duhul Sfânt, nu după multe zile" (Fap 1,5), le spune Isus apostolilor referindu-se desigur la Rusalii care vor avea loc după câteva zile.

Expresia "a boteza în Duh" definește deci opera esențială a lui Mesia care deja în profeții din Vechiul Testament apare orientată spre regenerarea omenirii printr-o mare și universală revărsare a Duhului lui Dumnezeu (cf. Ioel 3,1 și urm.). Aplicând toate acestea la viața și la timpul Bisericii, trebuie să concludem că Isus înviat nu botează în Duhul Sfânt numai în sacramentul botezului, ci, în mod diferit, și în alte momente: în Euharistie, în ascultarea Cuvântului și, în general, în toate mijloacele de har.

Sfântul Toma de Aquino scrie: "Există o trimitere invizibilă a Duhului ori de câte ori se realizează un progres în virtute sau o creștere de har...; atunci când cineva trece la o nouă activitate sau la o nouă stare de har" . Însăși liturgia Bisericii insuflă acest lucru. Toate rugăciunile sale și imnurile sale în cinstea Duhului Sfânt încep cu strigătul: "Vino!": "Vino, o, Duhule Creator", "Vino, Duhule Sfânt". Și totuși cine se roagă așa l-a primit deja o dată pe Duhul Sfânt. Înseamnă că Duhul este ceva ce am primit și ce trebuie să primim mereu din nou.

3. Botezul în Duh

În acest context, trebuie amintit așa-numitul "botez al Duhului" care de un secol a devenit experiență trăită de milioane de credincioși în aproape toate denumirile creștine. Este vorba de un rit format din gesturi de mare simplitate, însoțite de sentimente de căință și de credință în promisiunea lui Cristos: "Tatăl îl va da pe Duhul Sfânt celor care i-l cer".

Este o reînnoire și o activare, nu numai a botezului și a mirului, ci a tuturor evenimentelor de har din propria stare: hirotonirea preoțească, profesiunea călugărească, căsătoria. Cel interesat se pregătește pentru acestea, în afară de o spovadă bună, participând la întâlniri de cateheze, în care este repus în contact viu și bucuros cu principalele adevăruri și realități ale credinței: iubirea lui Dumnezeu, păcatul, mântuirea, viața cea nouă, transformarea în Cristos, carismele, roadele Duhului. Totul într-un climat caracterizat de comuniune fraternă profundă.

În schimb, uneori totul are loc în mod spontan, în afara oricărei scheme și este ca și cum am fi "surprinși" de Duhul. Un om a dat această mărturie: "Eram în avion și citeam ultimul capitol dintr-o carte despre Duhul Sfânt. La un moment dat, s-a întâmplat

ca și cum Duhul Sfânt ieșea din paginile cărții și intra în trupul meu. Lacrimile au început să curgă șiroaie din ochii mei. Am început să mă rog. Eram biruit de o forță mult deasupra mea" .

Efectul cel mai obișnuit al acestui har este că Duhul Sfânt, din obiect al credinței intelectuale, mai mult sau mai puțin abstract, devine un fapt de experiență. Karl Rahner a scris: "Nu putem contesta că omul poate avea aici pe pământ experiențe de har, care îi dau un simț de eliberare, îi deschid orizonturi total noi, se imprimă profund în el, îl transformă, plâsmuind, și pentru timp îndelungat, atitudinea sa creștină cea mai intimă. Nimic nu interzice să numim aceste experiențe botez al Duhului" .

Prin ceea ce este numit întocmai "botez al Duhului", se experimentează unirea Duhului Sfânt în rugăciune, puterea sa în slujirea pastorală, mângâierea sa în încercare, călăuzirea sa în alegeri. Mai înainte de manifestarea carismelor, așa este perceput el: ca Duh care transformă interior, dăruiește gustul laudei lui Dumnezeu, deschide mintea pentru înțelegerea Scripturilor, învață să-l proclamăm pe Isus "Domn" și dă curajul de a asuma îndatoriri noi și dificile, în slujirea lui Dumnezeu și a aproapelui.

Anul acesta se împlinesc patruzeci de ani de la ziua de reculegere când a început, în anul 1967, Reînnoirea carismatică în Biserica catolică, mișcare care se estimează că în puțini ani a ajuns să cuprindă nu mai puțin de optzeci de milioane de catolici. Iată cum descria efectele botezului Duhului asupra sa și asupra grupului una din persoanele care erau prezente la acea zi de reculegere:

"Credința noastră a devenit vie; crezul nostru a devenit un fel de cunoaștere. Dintr-o dată, supranaturalul a devenit mai real decât naturalul. Pe scurt, Isus este o persoană vie pentru noi... Rugăciunea și sacramentele au devenit cu adevărat pâinea noastră cea de toate zilele și nu a "practicilor pioase" generice. O iubire față de Scripturi pe care eu nu aș fi crezut-o posibilă vreodată, o transformare a relațiilor noastre cu alții, o necesitate și o forță de a mărturisi dincolo de orice așteptare: toate acestea au devenit parte a vieții noastre. Experiența inițială a botezului Duhului nu ne-a dat emoție exterioară deosebită, dar viața a devenit învăluită de calm, de încredere, bucurie și pace... Am cântat imnul Veni creator Spiritus înainte de fiecare întâlnire, luând în serios ceea ce spuneam și nu am fost dezamăgiți... Am fost inundați și de carisme și toate acestea ne pun în atmosferă ecumenică perfectă" .

Toți vedem cu claritate că acestea sunt exact lucrurile de care astăzi Biserica are nevoie mai mare pentru a vesti evanghelia unei lumi devenită refractară față de credință și de supranatural. Nu se spune că toți suntem chemați să experimentăm harul unor noi Rusalii în această modalitate. Însă toți suntem chemați să nu rămâne în afara acestui "râu de har" care străbate Biserica după Conciliu. Ioan al XXIII-lea a vorbit, la timpul său, de "Rusalii noi"; Paul al VI-lea a mers mai departe și a vorbit despre "Rusalii veșnice", despre Rusalii continue. Merită să reascultăm cuvintele rostite de el în timpul unei audiențe generale:

"Ne-am întrebat de mai multe ori... ce nevoie simțim, prima și ultima, pentru această Biserică a noastră binecuvântată și preaiubită. Trebuie s-o spunem aproape îngroziți și rugându-ne, pentru că este misterul său și viața sa, voi știți: Duhul, Duhul Sfânt, animator și sfințitor al Bisericii, respirația ei divină, vântul velilor sale, principiul ei unificator, izvorul ei interior de lumină și de putere, sprijinul ei și mângâietorul ei, izvorul ei de carisme și de cântări, pacea ei și bucuria ei, garanția ei și preludiu de viață fericită și veșnică. Biserica are nevoie de Rusaliile sale veșnice; are nevoie de foc în inimă, de

cuvânt pe buze, de profeție în privire... Biserica are nevoie să-și recapete neliniștea, gustul și certitudinea adevărului său..." .

Filozoful Heidegger conluclua analiza societății cu strigătul alarmat: "Numai un Dumnezeu ne poate mântui". Pe acest Dumnezeu care ne poate mântui și care ne va mântui, noi creștinii îl cunoaștem: este Duhul Sfânt! Astăzi se răspândește moda așa-numitei aroma-terapii. Este vorba de folosirea de uleiuri esențiale, care emit parfum, pentru menținerea sănătății sau pentru terapia unor indispoziții. Internetul este plin de reclame de aroma-terapie. Nu se mulțumește să promită cu ele bunăstare fizică așa cum ar fi cura stresului; există și "parfumuri ale sufletului", de exemplu parfumul pentru a obține "pacea interioară".

Medicii invită să nu ne încredem în această practică ce nu este dovedită științific și comportă chiar, în unele cazuri, contraindicații. Însă ceea ce vreau să spun este că există o aroma-terapie sigură, infailibilă, care nu comportă nici o contraindicație: cea făcută dintr-o aromă specială, "crisma sacră a sufletului" care este Duhul Sfânt! Sfântul Ignațiu de Antiohia a scris: "Domnul a primit pe capul său o ungere parfumată (myron) pentru a sufla asupra Bisericii incoruptibilitatea" . Numai dacă primim această "aromă" vom putea fi, la rândul nostru, "bună mireasmă a lui Cristos" în lume (2Cor 2,15).

Duhul Sfânt este specialist mai ales al bolilor căsătoriei și familiei care sunt marii bolnavi de astăzi. Căsătoria constă în dăruirea reciprocă, este sacramentul dăruirii. Ori, Duhul Sfânt este darul devenit persoană; este dăruirea Tatălui pentru Fiul și a Fiului pentru Tatăl. Unde ajunge el, renaște capacitatea de a deveni dar și cu ea bucuria și frumusețea trăirii împreună pentru soți. Iubirea lui Dumnezeu pe care el "o revarsă în inimile noastre" reanimă orice altă exprimare a iubirii și în primul rând cea conjugală. Duhul Sfânt poate face cu adevărat din familie "principala agenție de pace", așa cum o definește Sfântul Părinte în mesajul pentru următoarea zi mondială a păcii.

Există numeroase exemple de căsătorii moarte, înviate la viață nouă de acțiunea Duhului. Am auzit chiar în aceste zile mărturia emoționantă a unei perechi pe care mă gândesc să o repropun în programul meu de la televiziune despre evanghelie în sărbătoarea botezului lui Isus...

Desigur, Duhul reanimă și viața celor consacrați care constă în a face din propria viață un dar și o jertfă "de dulce mireasmă" adusă lui Dumnezeu pentru frați (cf. Ef 5,2).

4. Noua profeție a lui Ioan Botezătorul

Întorcându-ne la Ioan Botezătorul, el ne poate lumina asupra modului de a îndeplini misiunea noastră profetică în lumea de astăzi. Isus îl definește pe Ioan Botezătorul "mai mult decât un profet", dar unde este profeția în cazul lui? Profeții vesteau o mântuire viitoare; dar Precursorul nu este unul care vestește o mântuire viitoare; el indică pe unul care este prezent. Atunci în ce sens se poate numi profet? Isaia, Ieremia, Ezechiel ajutau poporul să treacă peste bariera timpului; Ioan Botezătorul ajută poporul să treacă peste bariera, și mai deasă, a aparențelor contrare, a scandalului, a banalității și sărăciei cu care se manifestă ora fatidică.

Este ușor de crezut în ceva grandios, divin, atunci când se prospectează într-un viitor nedefinit: "în zilele acelea", "în zilele din urmă", într-un cadru cosmic, cu cerurile care picură dulceață și pământul care se deschide pentru a-l odrăsli pe Mântuitorul. Este mai greu atunci când trebuie să se spună: "Iată-I! E aici! El este!". Cu cuvintele: "În

mijlocul vostru este unul pe care voi nu-l cunoașteți" (In 1,26), Ioan Botezătorul a inaugurat noua profetie, cea a timpului Bisericii, care nu constă în vestirea unei mântuirii viitoare și îndepărtate, ci în revelarea prezenței ascunse a lui Cristos în lume. În smulgerea vălului de pe ochii oamenilor, zdruncinarea indiferenței lor, repetând cu Isaia: "Iată un lucru nou: chiar acum răsare: nu vă dați seama?" (cf. Is 43,19).

Este adevărat că acum au trecut douăzeci de secole și noi știm, despre Isus, mult mai multe lucruri decât Ioan. Dar scandalul nu este înlăturat. În timpul lui Ioan scandalul deriva din trupul fizic al lui Isus, din carnea sa asemănătoare cu a noastră, cu excepția păcatului. Și astăzi, trupul său, carnea sa creează dificultăți și scandalizează: trupul său mistic, așa de asemenea cu restul omenirii, nefiind exclus, din nefericire, nici păcatul.

"Mărturia lui Isus - se citește în Apocalipsă - este duhul profeției" (Ap 19,10), adică, pentru a da mărturie despre Isus se cere duhul profeției. Există acest duh al profeției în Biserică? Este cultivat? Este încurajat? Sau se crede, în mod tacit, că se poate și fără el, bazându-ne mai mult pe mijloacele și abilitățile umane?

Ioan Botezătorul ne învață că pentru a fi profeți nu este nevoie de o mare doctrină și elocvență. El nu este un mare teolog; are o cristologie destul de săracă și rudimentară. Încă nu cunoaște titlurile cele mai înalte ale lui Isus: Fiu al lui Dumnezeu, Cuvântul și nici pe cel de Fiu al omului. Dar cum reușește să facă simțită măreția și unicitatea lui Cristos! Folosește imagini foarte simple, de țăran. "Nu sunt vrednic să-i dezleg cureaua sandalelor". Lumea și omenirea apar, din cuvintele sale, conținute într-o sită pe care el, Mesia, o ține și o scutură în mâinile sale. În fața lui se decide ci rămâne și cine cade, cine este grâu bun și cine este pleavă pe care vântul o împrăștie.

În anul 1992 a avut loc o zi de reculegere la Monterrey în Mexic, cu ocazia celor 500 de ani de la prima evanghelizare a Americii Latine. Erau prezenți 1700 de preoți și circa șaptezeci de episcopi. În timpul omiliei de la Liturgia de încheiere vorbisem despre nevoia urgentă de profetie pe care o are Biserica. După împărțășanie a fost rugăciunea pentru noi Rusalii în grupuri mici răspândite în marea bazilică. Eu am rămas în prezbiter. La un moment dat un preot tânăr s-a apropiat de mine în tăcere, a îngenuncheat în fața mea și cu o privire pe care nu o voi uita niciodată mi-a spus: "Bendígame, Padre, quiero ser profeta de Dios!" Binecuvântați-mă, părinte, vreau să fiu un profet al lui Dumnezeu! M-a trecut un fior pentru că vedeam că era mișcat în mod clar de har.

Am putea să ne însușim cu umilință dorința aceluia preot: "Vreau să fiu un profet pentru Dumnezeu". Mic, necunoscut de toți, nu contează, dar unul care, așa cum spunea Paul al VI-lea, are "foc în inimă, cuvânt pe buze, profetie în privire".

*P. Raniero Cantalamessa
Traducere de pr. Mihai Pătrașcu
Preluare după Catholica*